

ЦРНОГОРСКА АКАДЕМИЈА НАУКА И УМЈЕТНОСТИ
ГЛАСНИК ОДЈЕЉЕЊА УМЈЕТНОСТИ, 31, 2013.

ЧЕРНОГОРСКАЯ АКАДЕМИЯ НАУК И ИСКУССТВ
ГЛАСНИК ОТДЕЛЕНИЯ ИСКУССТВ, 31, 2013.

THE MONTENEGRIN ACADEMY OF SCIENCES AND ARTS
GLASNIK OF THE SECTION OF ARTS, 31, 2013.

UDK 821.163.4.09-1 Ђуровић Ж.

Ружица КОМАР*

БОГАТСТВО ПОЕТСКИХ РЕФЛЕКСИЈА (У збирци поезије Жарка Ђуровића „Дозиви сна”)

Анстракт: Предмет рада представља један од могућих облика анализе израза поетске рефлексивности Жарка Ђуровића из збирке „Дозиви сна”.

Анализа се темељи на покушају освјетљавања специфичности свјежине поетског Ђуровићевог језика у артикулацији старог тематског мотива о сну.

У том настојању се одвија маркирање и тумачење слојевитости широке мисаоности из емотивних поља. Заснива се на основу сугерисања сна као жудње за племенитијим животом. У жудњи, односно у сну егзистира многострана симболика језичких знакова. Као у ноћном сну стање у души и појаве попримју елементе продужених активности дневног живота. Сан се очитује и као вид смрти. У раду су опсервирана значења из преплитања ових стварних и нестварних енигми, које митским сегментима истичу немоћ пред животним зидовима. Тумачење полифонијског поетског ритма издваја поруке о спасоносном стваралачком трагању, о љубави, о вјечним вриједностима насупрот удесног и усудног таса са лелујаве ваге добра и зла.

Кључне ријечи: сан, ноћ, душа, свјелост, мисао, жудња, немир, рефлексивност, пејсаж...

Трагачки поетски дух Жарка Ђуровића, жаром јединственог надахнућа, у најновијој књизи „Дозиви сна” артикулише сложена стања немира у души, која зраче универзалним порукама.

Импресивном лакоћом ритма језичких знакова, Ђуровић нијансира мисаоне дубине значења симбола сна и живота. Вишестрано сјенчи тежину животних и тајни сна. Шири рефлексивност, у сти-

* Књижевница

ху исклесаном из непосредног полазишног емотивног врела и богатством искуственог стваралачког кода. У поетским сликама, посебност мелодије богате лексике, уз присуство елиптичних облика, отвара пејзаже душе. Сходно преплетима афективности и стишаности, продубљује мисаоност и емоције.

Симболично-метафорична значења језичких знакова хармонизирају у слојевима ткања, махом, краће поетске форме, дјелимично римованог стиха. Из цјеловитог звучања израћа и понире специфична мелодија. Спектрира богатство значења. Буде се у ширини естетских и катарзичних доживљаја.

У овој поезији отварају се и препознају незнана врата из сановника, који су одгонетали још Египћани 1300 г. п. н. е. Непознанице се по императиву срца поезије а и разума одгонетају, уз божанску помоћ, кроз вјекове. Сановници о животу су вјечне теме планетарних и свемирских разних језика умјетности. Посљедњих вјекова егзактност науке и језик чињеница покушава да открије кључеве душе и сна о животу. Од пећинских цртежа, језик умјетности, изгледа, супериорније се приближава тајнама сна и јаве, у одгонетању друма тежине и љепоте овоземаљског трена.

У том сазвучју егзистира Ђуровићево поетско тумачење сна, односно дозива сна, као вида живота. Особеношћу експресије кристалише богатство нових а старих питања, вјечних универзалних одговарања.

У свјежини израза координира сензибилност и искуствена мисаоност. Ширином кореспонденције у одгонетању сна вибрирају кључне животне тачке. Појам сна подразумијева, на примјер, продужетак дневних активности, које су, неријетко, изван воље субјекта. Ноћни сан се очитује као вида живота, односно као паралелни живот. Поруке симбола из сна као из дневног живота стижу из дубина подсвијести. Разумно и свјесно утицање на подсвијест није могуће, односно није битно. То илуструју ситуације кроз историјско вријеме у појединачним и општим примјерима. Као у ноћном сну човјек је немоћан да свијешћу усмјери пресудне догађаје стварног дневног живота. Свјесно не може битно да утиче на природу и крај дана на одгађање смрти. Не препознаје ситуације манипулација личном и општом свијешћу. Занесен илузијама из сна продужава самообмане.

Поетским опсервирањем ових и сличних категорија, пјесник упућује на ширину условности и посљедичности постојања. Наглашава да је непрекидно и интензивно трагање за племенитим странама, стожерни услов у дозивању сна. А дозивање сна је облик пле-

менитости и хуманизма. У збирци егзистира вид радости и среће из болних окова. Представља излаз из тјескобе. Остварује се, прије свега, у стваралачком чину који је одбрана од унутарњих и спољних „трвења”. Догађа се у сну као у јави или са недодирљивих и невидљивих граница.

Из трагичног осјећања, из сумње, из непокојства од унутарњег немира кристализира се глас у дозиву сна. Из дубина ноћног подсвјесног и дневног свјесног стања израња нада и дозив племенитијег живота. Развија се и извире у жудњи из сусрета два бића. Драматично ескалира како у мимоилажења тако у узајамности. У сложености суптилне комуникације мушко-женског принципа, продубљује се мисаоност у пјесничковој преданости одгонетању тајних знакова сна и јаве од пресудног сусрета. У раму симбола као што је библијски сусрет Адама и Еве, у тој радости и коби полазишне су и исходишне тачке. Варирају слике о вртлогу тајновитости краткоће постојања у коме је из љубави свјетионик.

У мукотрпном животу преплићу се снови из таме подсвијести. Преовладавају судбински симболи, на које је немогуће дјеловати. Из драме у сукобу из душе, стога је нужност дозив сна у покушају испуљења пољуљаног живота. Из осјећања празнине, стваралаштво је најпотпунији ослонац према излазу из таме и вртлога тајни. Стих из преплета сна и јаве обликује крик и тишину у мелодију слојевитих мисаоних гласова.

Извјесно, у прошлости, у садашњости и у будућности, покретачка је енигма сан о животу, који би могао да буде другачији. У умјетничкој артикулацији, често је израз огрнут симболиком митског руха. И тај сегмент функционише, у суптилној мјери, у стиховима Ђуровићеве збирке.

Поруке из митског руха продубљују значења сна демонских и божанских обиљежја. Недокучива су људској свијести и разуму. Али, митска симболика је нужна у савременом тумачењу како сна тако и живота. Као и у прастара времена симболи захтијевају индивидуално тумачење. Посебна су значења за сваки појединачни микрокосмос. У томе се додирује митско тумачење с дијелом психоаналитичког егзактног метода. О томе изазову у допирању свјесној суштини као и усуду, поета варира тумачењем специфичности симбола подсвијести и сна. Свакако, истиче сложеност различитости порука симбола за сваку индивидуалност. Без претходних тумачења порука сна војсковође нису ишле у бој. Симболи сна узимани су

као путокази у пресудним ситуацијама. У савременом животу није се далеко одмакло од тих схватања. Хипонс, божанство сна и његов брат близанац Тантос, божанство смрти, егзистирају, отварајући мисаона поља. Доприносе у расвјетљавању сна који је вид смрти, и живота у животу.

Питања сложености поимања сна и живота, аутентично из личног кључа егзистирају универзалошћу значења у збирци „Дозиви сна” Жарка Ђуровића. Пјесник размрсује енигме оног што јесте или шта се чини да јесте. Фокусира се на секунду сна, или дозива сна. Акцентује да у секунди може да протекне цијели живот. Тумачи узроке и посљедице ширином поетског ритма. Тајне сна се одсликавају кроз проток и истицање питања узнемирене стваралачке индивидуалности.

Ђуровићева књига „Дозиви сна”, у ритму игре изабраних ријечи, сизифовски, не посустаје ријеком с обале на обалу, уз брдо и низ брдо. Открива паралеле и црте човјекове моћи и немоћи, преко разноврсних спрудова.

Поетске слике центрирају нијансирање у стању човјекове душе, која у страху, и ирационалној стрепњи, поставља нерјешиве замке. Замке су подстакнуте спољним факторима. Изазови споља су занемарљиви у односу на разлоге из унутрањег раскола. У вировима, укрштају се различита огледала, крива и права, дозивајући исцјељење сном. Било еуфорично или тихо, љековито је гонетање тајни сна и живота.

Из пјесниковог гласа трепере тонови знаних и незнаних језика. Аутентично израња нада забиљежена у неизбројивим дјелима човјечанства. Оживљава додир из блискости у значењу пространства од једне једине ријечи, или синтагме. Као из Дисове синтагме „Можда спава” или из култног рефрена у пјесми Лазе Костића о стању између јаве и сна. Ријечи и тонови одгонетају тајновитости у звуцима Менделсонове мелодије „Сан летње ноћи” или Берлиозовог „Сањарења страсти”.

Раскошне звуке и додире значења окупља стих Жарка Ђуровића: „Знао сам да се сан прелива у вал”.

Из кружења вала енергије, жудња трага за открићем недодирљивих галаксија душе у сну из сна, дијелом са граница јаве и сна, и обрнуто. У односу на егзактност језика Фројдових и Јунгових наслједника, поетска визија отвара незнана прозоре и недодирљива врата тајновитости. Поезија Ђуровићеве збирке препознаје односно

назначава стазе у значењу симбола сна и јаве. Дозив сна одвија се, углавном, из мрака, слуги зраке. Проналази кључне тачке, предано учествујући у сну (као дозиву, као животу, као смрти, као великој тајни). У мелодичности струји љековитост стиха у зачараном земаљском кругу. Нарочито је љековито дејство у ситуацијама кад кристално јасно постаје нејасно, и обрнуто. Поезија, иначе, постаје све љековитија, у трећем миленијуму, из уобразног библијског братоубилачког синдрома. Из разних осјећања угрожености, појединачне у космичким размјерама, снажни поетски дух, попут Ђуровићевог, трага и открива излазе у мелодији верса.

По диктату унутрашњег императива ствара и објелодањује богато дјело. У поетским сликама расплиће кулиминативне линије сукоба у души, која је мјера општег збивања. Примјер је како умјетност ријечи буди и развија осјећања племенитости у спознајама из преплета свјесног и подсвјесног. Из чаролије распореда ријечи и реченица шире се емоције у рефлексивна поља. Ријечи досежу из драматичних као из епилептичних напада Достојевског близу тајних предјела. Откључавају одаје подсвјесног живота и сна. У магновењу се догађају додире неспојивих даљина. Сlike упућују звуком на начин који није доступан језику науке егзактних чињеница.

Стога се може констатовати да је књига „Дозиви сна” изворан допринос тумачењу сановника живота, уопште. Насупрот тешкоћама и егзистенцијалној пријетњи, од којих је доминантан страх од смрти, зрачи оптимизмом. У артикулацији стиховима се складно преплиће глас мудрости античког хора и егзалтације емоција. Прелијевају се у допуњавању и граде хармоничну цјелину. У центру је доминирајући мотив одгонетања тајне љубави, уз неодвојиву стрепњу од смрти и значај стваралаштва у овоземаљском животном трену.

У свјежој поетској форми и њеним слојевима, струје јединствени емотивно-мисаони токови. Разглабају смисао и бесмисао свега и ничега, у мелодији која тече без сувишног звука. Језички знаци симболично-метафоричних значења поентирају и сјенче мисли о животу, и његовој могућој паралели у сну, иза и испред тајних врата.

Из прожимања слутње о тајнама љубави, животу, смрти, и стваралаштву, пулсирају драматични кодови о убрзаном кружењу сновног клатна о радости и срећи.

Отварају се назнаке за излазе из кошмарне јаве, и из кошмарног сна.

У једној ријечи је спас, у бијегу из бијега, суочавањем и слутњом о кобним тајнама. Насупрот немоћи пред тајним огледалима, избегавање егзистира у портретима вјечних стваралаца. Апострофирани су у четвртом циклусу („Вечници”). С оне стране видљивости вјечно егзистирају настављајући да опсервирају о сну, и иза сна, из смрти. У стиху се оглашавају: „Све има ћуд и ритам/ И све је у игри са сновима”.

Као и најмањи језички знак, и насловна ријеч („Вечници”), дио је цјелине, у чијој основи, од првог циклуса, емотивно-мисаоне токове поентирају ствараоци, на примјер, Тесла, Његош, Вук Карцић, Дали, Пикасо...

Симболи су и стварни ослонци. У спектру тумачења значаја ослонца у апострофираним именима, истиче се, између осталог, исцјелитељско дејство сна, односно дозива сна као љепшег живота. Уз „вечнике” се враћа нада, пољуљана равнотежа. Остварује се, најпотпуније, у таласању енергије, у тренуцима стваралаштва. За то је потврда поетска збирка од осамдесет пјесама са четири циклуса. Наслови појединачних пјесама синхронизирају у метафорици четири циклуса, с насловима: *Док траје сан* (20), *Жудње и чуђења* (24 пјесме), *Знакови и слуђења* (25), *Вечници* (11 пјесама). У распореду циклуса и појединачних пјесама усклађени су токови драмског монолога с безброј кулиминативних тачки. Својеврсни драмски лирски монолог маркира мисаоно координате у људској моћи и беспомоћности, уопште. Лирски субјект изоштрава тачке са ивица провалија. Зраче тачке жудње за спасом у трајању живота овоземаљског трена. Насупрот немјерљивом терету, корак тражи ослонац над провалијом. У том настојању, вјечници су одговарајући ослонац у одгонетању судбине, удеса и усуда. Својим дјелом вјечници су у могућности да се приближе одгонеткама вјечних загонетки. Стиховима просијава електрицитет мисли и маште. Есенцијална осјећања дјелују катарзично. Као свјетилке из таме осмишљавају знаке и тумаче поруке сложених животних сановника.

Незамјенљиво трага ријеч ослонац у драми из несанице, недоумица, неспокојства, немира сјећања, препознавања, горчине, депресије, стрепње, чуђења, слутње, сумње, молбе... Ријеч и стих израња из подсјетника о нади, самообмани и заблуди. Од првог циклуса (*Док траје сан*), цјеловитом структуром развија се и пулсира импресивна мелодија. Одгонета слојеве у преображајима стања у ду-

ши. Нарочито су импресивне поетске слике токова мисаоног ритма продубљеног оквирама симбола из природе и њених појава.

Из мотивског центра о егзистентној драми и немилој слутњи, насликаној скалом значења трена сна о сусрету и растанку, видљив је траг библијске размјене дарова између Адама и Еве.

На Евином балкону: „двеће на балкону истрајава у мирису/.../ Кад она хода/ немир не може да усахне”.

Могло би се устврдити да теку из сличних ситуација импулси стваралаштва као нужно уздарје. Наизмјенично, еруптивно и стишано глас преображава егзалтације у полифонију крајњег поетског облика.

Често, сјећање и сумња полемишу са умишљеном и нестварном преваром, која се храни самообманом и постаје вид стварности која нагриза трепераву црту сна и јаве.

Дилеме се продубљују о томе шта јесте и није стварно, а шта је кошмарни сан. Из емотивних вртлога отима се глас, који дозива сан о радости, бар на секунд, која извија вјечну мелодију стиха.

Извајан стих из вртлога осјећања пружа широка поља рефлексивности. Отвара непознате стране у природи сна, свијести и под-свијести, у драми са граница сна и јаве. Из силине кошмара избија јасан глас у жељи да продужи трагање и трајање. Упркос видној и невидној распетости, већ је дозив сна остварење љепоте.

Самотничкој сапетости и распетости природно је да се дозивима одазивају „вечници”. Они су провјерено добронамјерни, као знани глас: „А ја сањам завичај и птице.../ Сањам птице уместо умрлице”.

Неспоразуми са собом и свемиром (у сну и јави) налазе уточиште у катарзичном стиху. Стих је огледало за повратак из потонућа. Ускрсава дух свјетлости из страствене непомичности стећка, усред каменог крајолика. У контексту, стих „Несигурност сеје семе сумњи” упућује на тајновитости и узајамности из звучања ријечи. Ријечи одгонетају сложена значења у погледу из сусрета и сјећања. Сјећање о трену сусрета ублажава или продубљује неизрециви бол. У сусрету погледа гради се и руши царство сна и јаве. Из сусрета погледа лелујају и варирају значења снова свемирских трава.

У стиховима ријечи функционишу вишесложним значењима полифо-нијске мелодије. Продубљују се рефлексивна и емотивна поља у цјеловитој структури. Као посебан примјер је фреквентна употреба ријечи сан, у широкој лепези значења.

На примјер педест и пет пута су употријебљени и облици у чијој је основи ријеч *сан*. То су, на примјер, изведенице, сложенице и глаголска времена. А у номинативном облику *сан* се јавља шеснаест пута. Емотивно-мисаоним значењима нијансира недодирљивост тајни. Мноштво значења је овисно од додира с другим ријечима, у мелодији која трепери додиру дна и плафона. Ријеч *сан* полемише аргументовано са знацима чуђења и додира недодирљивог облика. Упозорава на човјекову затеченост у ствараности, у трену и вијеку, једном, али без коначног одговора.

„Утеху у речима не тражи /у њу је Господ проникао/да грехове поравна”.

Упечатљив егземплар вишесложности значења номинатива ријечи *сан* егзистира у стиховима: „Салвадор Дали суши сан на мокрој жици” (Дали); „бео сан и бели крин” (Бела песма); „...сан прелива у вал” (Обриси родног Смиљана); „у једном су клупку сан и клетва” (Јемство потрто смрћу); „Сан се јавља у белом лику” (Зимска белина); „упумпава занос у сан” (Слуђење песме); „реченица је за сан недодирљива” (Под сунчевим разломцима); „сан сужен” (Запис о смрти); „о јутру белом сан уснити” (Тајне таме); „Обиђе сан и чула/ сан је дом трена” (Молба); „сан преврели теби дадох” (Кад горчина процвета); „сан најпре процвета у жудњи / пре него уђе у посед риме/ Сан се згучио у шапи свода/ и тамо звездану даљ дотиче” (Самотан ноћима у сети); „Сан двојство има-тла нема/,... сан има одсјај – тла нема” (Путањом сновног клатна).

Фреквенција ријечи *сан* функционише у продубљивању складних токова слојевитих значења. Овај стилски поступак могао би се посебно опсервирати у читању и тумачењу многостраности мотивских у порукама збирке.

Иновативне синтагме, као „листак о сну” „цвеће сна” и „цвет сна”, асоцирају на Бодлерову синтагму „цвеће зла”, уз отварање посебне ширине метафоричних значења. „Цвет сна”, на примјер, сугерише на слутњу тајновитих порука из мириса подсвијести и свијести. Егзистирају из галаксија зла, из којих траје дозив сна о доброти. Илустративни су, стихови: „Сном моју патњу огрни/ сан има одсјај – тла нема/ пресретају га облаци црни/ и житија многих успомена!”

У цјелини књига оплеменеује, упозорава и опомиње на пролазност и драгоцјеност сваког трена у тајнама сна и јаве. Упућује на могућности успостављања равнотеже на клацкалици на којој претеже зло у односу на добро. Добро је могуће у стваралачком трага-

њу и препознавању истинских од кривих огледала. Из сложености додира сна и јаве, из вртлога осјећања, поетско трагање открива и нуди светионике. Огледало стиха може да покаже чаролије у преплету усудних и удесних условности посљедичности. Из зенитне чаролије магнетног сусрета погледа, развија се жудња за открићима љепоте. Обликована полифонија свјежег ритма и рефлексивност збирке „Дозиви сна” Жарка Ђуровића неимарски су успон на небу умјетности.

Ružica KOMAR

POETIC REFLECTION IN THE ANTHOLOGY *CALLINGS
OF A DREAM* BY ZARKO DJUROVIC

Summary

In the polyphonic rhythm of the verses of the anthology *Callings of a Dream*, in a distinctive freshness of the linguistic expression Zarko Djurovic profoundly observes the old topic of a dream. From the spontaneous emotional well through the dense sieve of experience he moulds the layered reflective fields about contacts of the untouchable dream and the reality. On the whole, this poetic anthology refines, warns and admonishes about transience and preciousness of a given living moment. The aesthetic and cathartic affection opens up the nuanced images of the conditions of complex series of secrets about dream and the reality. The possibility of recognising the secret exists in the life-saving creative quest. In the plunge into and in facing with the mirrors of the truth. The mirrors are in the verses. Through the magic of apprehension, they indicate conditions and consequences of the codes of destiny and fate from different times, which are decisive for the only living moment. The contacts of views are points of sources for the courses towards discovery of keys of the beauty. The impulses of quest and yearnings are analogous to the intensity of the existential threat. The poetic reflection on eternal values of love and truth develops and expands as a form of defence and support.

